

В. І. Марочко

## Продрозкладка

**ПРОДРОЗКЛАДКА** (Продовольча розкладка) — реквізиційний спосіб заготівлі сільськогосподарської продукції. Запроваджений під такою офіційною назвою декретом РНК РСФРР від 11 січня 1919, його використовували до березня 1921 (встановлення [Нової економічної політики](#)). В УСРР П. введено у дію декретом ВУЦВК «Про загальнодержавний розподіл продуктів і предметів домашнього господарства» від 12 квітня 1919. У губерніях, що не виконали П., вона тривала й після запровадження [продподатку](#). Виконанням П. займалися наркомат продовольства УСРР і Головне управління державного продуктообміну. Для стягнення хліба та ін. продуктів використовували воєнізовані продзагони робітників, військові підрозділи ВУЧК і Червоної армії. При цьому застосовували різноманітні репресії: конфіскацію майна й речовин, систему заручників, кругову поруку, загороджувальні загони, розстріли «мішечників», арешти «саботажників» і «спекулянтів». Після поразки військ генерала [А. Денікіна](#) голова РНК УСРР [Х. Раковський](#) і нарком продовольства [М. Володимиров](#) 26 лютого 1920 підписали новий закон про хлібну розкладку в обсязі 160 млн пудів. П. поширювалася переважно на господарства з наділом понад 3 десятини. У випадку невиконання 50 % розкладки до вказаного терміну її стягували з усіх селянських дворів. Закон про П. 1920 передбачав вилучення 30 % її обсягу до 7 березня, наступних 25 % — до 1 травня, 35 % — до 15 червня і 10 % — до 1 липня. П. стосувалася усіх видів сільськогосподарської продукції. Від українського уряду вимагали щодня відправляти до Москви 100 вагонів із хлібом. 29 березня 1921 РНК УСРР видала постанову «Про зменшення зернової розкладки на врожай 1920 р.». Були звільнені від П. селянські господарства Волинської, Катеринославської, Харківської, Чернігівської губ., що виконали найбільшу частину хлібної розкладки. Решта губерній з урахуванням уже виконаних цифр розкладки мала здати по завершенні посівних робіт наступні її обсяги: Олександрівська губ. — 15 млн, Полтавська губ. — 13 млн, Кременчуцька губ. — 6,5 млн, Київська губ. — 9,5 млн, Одеська губ. — 3 млн, Миколаївська губ. — 3 млн, Донецька губ. — 2,5 млн, Подільська губ. — 1,5 млн пудів. Дозволено залишати в окремих губерніях від 10-ти до 25-ти % вилученого у заможних селян хліба для найбільш бідних груп села. Продуктообмін дозволено у тих губерніях, де селянство звільнялося від розкладки. Принципи П. фактично діяли протягом 1922 — 1-ї половини 1923, втративши форму і методи стягнення після ухвалення декрету ВУЦВК «Про єдиний сільськогосподарський податок» від 19 травня 1923.

Рецидиви П. знайшли прояв у формі [надзвичайних заходів 1927—28.](#)

## **Рекомендована література**

1. Владіміров М. Продовольча політика радянської влади на Україні. Х., 1920;
2. Кондуфор Ю. Ю. Укрепление союза рабочего класса и крестьянства на Украине в период гражданской войны (в ходе проведения продовольственной политики 1918—1920 гг.). К., 1964;
3. Кульчицький С. Комунізм в Україні: Перше десятиріччя (1919—1928). К., 1996;
4. Історія українського селянства. Т. 2. К., 2006.

### **Бібліографічний опис:**

Продрозкладка / В. І. Марочко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890788>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).